

DE HOOFDKERK VAN MARIAKERKE ONZE-LIEVE-VROUW-KONINGIN (7)

Marcel Leeuwerck

Tussen de glas-in-loodramen van Cor Westerduin in de dwarskapellen staan de wapenschilden (zie vorig deel 6) ook de vier evangelisten afgebeeld.

Matthëus en Marcus in de weekkapel en Lucas en Johannes bij Willibrordus. De canonieke volgorde blijft alzo gerespecteerd, want de theologen kennen slechts één enkel evangelie, maar telkens aangekondigd als “ volgens Matthëus “, “ volgens Lucas “ ...enz.

Alle vier staan ze meer dan levensgroot uitgetekend in kleurige en zwierige gewaden, hun blik gericht naar de goddelijke inspiratie erens op oneindig. Matthëus houdt als enige een boekrol vast (een volumen naar volvere = rondwentelen). De drie andere weten blijkbaar met hun handen geen blijf. Wel ligt bij iedere zijn eigen symbooldier aan zijn (grote) voeten: respectievelijk: een mens (Matthëus), een leeuw (Marcus), een stier (Lucas), maar in recente preutsere tijden werd die uit valse pudeur gecastreerd tot een duldzame os en de adelaar (bij Johannes).

Die vier zinnebeelden genoten mettertijd algemene bekendheid, zodat het nu niet eens meer nodig blijkt ons de naam van de gewijde schrijvers te vermelden op de rijk versierde lederen kaften van de evangeliaria.

De erudiete kijker (en alle collega's gidsen horen daarbij) vraagt zich ongetwijfeld af waar die eigenaardige dieren mogen vandaan komen. Hun oorsprong moeten wij wel zeer ver

in de Bijbelse geschiedenis zoeken, tot in het Babylonië van Nebuchadnezar (jawel de Nabucco van Verdi). Die wrede veroveraar verwoestte Jerusalem met zijn mooie tempel en heel het valide volksdeel van Judea deporteerde hij meteen koudweg naar Babylon. (een voorafspiegeling van Auschwitz). Tussen al die wanhopige opgejaagden kwam ook ene Ezechiël mee, een begaafd priester uit de tempel die in die ellendige ballingschap toch nog probeerde zijn bedrukte volksgenoten wat moed en hoop in te spreken. Hij motiveerde hen met het verhaal van zijn visioen waarin hij de hemel open zag gaan met Gods troon tussen schrikwekkende gevleugelde wachters die ieder vier gezichten hadden: vooraan een menselijk gelaat, rechts een leeuwtronie, links een stierenkop en in het achterhoofd de snavel en de ogen van een adelaar. Voor deze afschuwelijke “ Kerubim “ had hij inspiratie gevonden in de Babylonische tempeldecoraties. Iedereen kent wel de gevleugelde stieren met mensentorso, opgesierd met pijpkrullen in baard en haar. Die moesten de ingang van de tempel bewaken en de archeologie kon nog veel van dergelijke fantasiebeesten opgraven.

Later evolueerde de semitische benaming Kerubin tot de Christelijke Cherubijnen voor de engelen die het dichtst rond Gods troon waken. Hun voorstelling verzachtte geleidelijk tot (seksloze) gevleugelde jongelingen die nu onze kerken overal opluisteren. Mozart ging nog

verder in het lichtere genre en ontwierp in " Le Nozze di Figaro " zijn Cherubino als piepjonge hartstochtelijke verleider. Hoe een begrip zich ontwikkelen kan!

Het visioen van Ezechiël maakte veel indruk op de rabijnen die er voortdurend bespiegelingen rond fantaseerden. Bij de jonge Christenheid traden dezelfde dieren op in het Boek der Openbaring (Acopalyps) van Johannes. Hij zag ook de Troon Gods omringd door een leeuw, een mens, een rund en een adelaar. Zij kijken met hun ogen alle kanten op als teken van de goddelijke aanwezigheid en dragen allemaal vleugels.

Rond 1100 dacht Hildebert van Tours dat zij de vier opeenvolgende gestalten van Christus voorstelden: een mens door zijn geboorte, een (geslachte) stier door zijn dood, een leeuw door zijn verrijzenis en een adelaar door zijn hemelvaart. Die onderlinge verbanden lijken – op zijn minst- toch vergezocht.

Kerkvader Hiëronymus, die de officiële Latijnse vertaling van de Schrift: de "Vulgata" leverde, zag een begrijpelijker band met de evangelisten. Mattheüs beschrijft en benadrukt de menswording (een mens). Marcus begint zijn verhaal met het verblijf in de woestijn (het domein van de leeuwen). Lucas benadrukt de naastenliefde (de geduldige arbeid van de os) en Johannes vliegt hoog als de adelaar in zijn theologische beschouwingen.

Sedert de Karolingische tijd voegen de kunstenaars de vier dieren algemeen als attributen bij de evangelisten en het publiek geraakte er sedertdien grondig mee vertrouwd..

Deze kennis zal de bezoeker zeker helpen bij het bewonderen van de glas-in-loodramen.

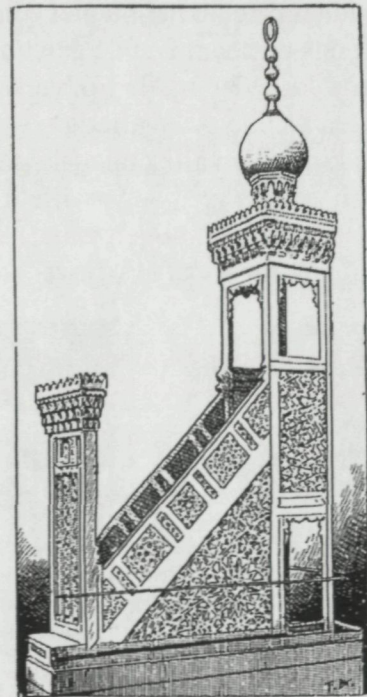
Vooraleer het hoogkoor te verkennen kijken wij nog even achteruit in de tijd en zien op een oude foto van het kerkschip de verdwenen preekstoel staan. Met de liturgische vernieuwing na Vaticanum II verhuisde hij naar een depot en het gezellige ritme van de rijen spitsbogen kwam opnieuw beter tot zijn recht.

Dat typische kerkmeubel: de preekstoel of kansel genoot in de loop der eeuwen niet altijd evenveel aandacht. In de primitieve kerken en tot ver in de Romeinse stijlperiode volstond een " ambo " (een kuipje ingewerkt in de communiebank) voor lezingen, toespraken en mededelingen. Maar vanaf de twaalfde eeuw

wensten de opkomende bedelorden (Franciscanen en Dominikanen) de gelovige massa te motiveren met gewijde welsprekendheid en in de grote basilicale kerken beletten te veel kolommen en pijlers het oogcontact. Ook verdwaalden hun donderende stemmen tussen de nagalm onder de gewelven. Om dit euvel te verhelpen bevorderden zij een eenvoudiger type van kerkruimte, de " hallekerken ", een grote zaal met meerdere even hoge beuken naast elkaar. Wij ontmoeten die vooral in Vlaanderen (in zover dat de Fransen spreken van hallekerque). Onze voormalige Sint Pieters en Paulus kerk kreeg na het beleg ook dit bouwplan.

Dit ruime interieur vereiste nu in de eerste plaats een doelmatig spreekgestoelte en dat gingen de predikanten vinden in de moskeeën van het Midden-Oosten en Spanje. Daar gebruikten de imams reeds de " minbar " – geen minibar voor drank (!), maar een smal verhoog waar een rechte steektrap naartoe leidt.

Typisch staat daarboven een soort casement, gelijkend op een nis en bekroond met een valse koepel of torentje om de aandacht te trekken. Wanneer de iman daarin zijn preek afdreunde wilde deze omkadering suggereren dat Mohammed in eigen persoon daar sprak. Het lag voor de hand dat vrome imams zich

Minbar

weldra uit nederigheid, niet wilden vereenzelvigd zien met de profeet en uit ontzag bleven zij staan op de voorlaatste trede. Die gewoonte groeide vlug uit tot een traditie en bij de bouw van de recente minbars verbreden de timmerlui daarom die trede tot een platform. Met die rechte streektrap vooraan zien de luisteraars de predikant bij het bestijgen op zijn rug, en dat vonden onze westerse geestelijken een weinig verheffend zicht. Zegt de volksmond immers niet in zwierig rijmend Frans: Quand on a vu le dos du curé on n'a plus envie de travailler! (in werkelijkheid citeert de zegswijze in plaats van de "rug" een minder fatsoenlijk woord voor het deel eronder). Niemand verwondert zich over deze Franse verzuchting, onze zuiderburen vinden vlug een (drog) reden om niet te hoeven te werken.

De ontwerpers van de westerse kansels (bij de katholieken en later ook bij de protestanten) voorzagen daarom de trap achteraan, soms handig rond een zuil geslingerd. Erboven timmerden zij al vroeg een klankbord om het stemvolume te versterken. Als zinvolle versiering verwerkten zij de neerdalende duif van de Heilige Geest die de predikant komt inspireren.

Niet alle bestaande kerken kregen een preekstoel, monniken vonden dat zo'n bizar meubel het sierlijke ritme van de spitsbogen onder-

brak. Het Consilie van Trente zorgde evenwel voor de doorbraak en de bloei van de barokke kansels die nu al onze kerken opluisteren. De reformatie had immers door haar hagenpreken op het platteland veel gelovigen uit de schaaftal van de Heilige Kerk weggelokt. Als tegemaatregel schreef het Consilie de zondagse homelie voor. De beeldende kunstenaars vroegen daarop niets liever dan hun uitbundigste verbeelding op deze nieuwsoortige meubels los te laten. De kuip kreeg meestal de kerkvaders en evangelisten opgeplakt en eronder beeldhouwde men hele Bijbelse taferelen of groepen heiligen. In de rococo periode met zijn overdadige witte decoratie troonde de predikant in een soort slagroomtaart binnen een kring marsepeinen engeltjes. Ook de Oostendse hoofdkerk bezat een mooi gesculpteerde preekstoel, maar die ging in de brand van 1895 ook in de vlammen op en wij bezitten niet eens een afbeelding ervan.

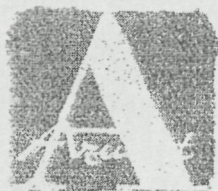
De moderne geluidsversterkers maakten ondertussen preekstoelen overbodig. Die pronken nu als kunstige historische kijkstukken in een verre hoek. Te Mariakerke ligt hij in een depot en wij vinden hem nog enkel op een oude foto. Het wordt dus tijd dat wij naar voor trekken en het ruime kerkkoor gaan verkennen.

Daarover leest u meer in de volgende aflevering.

GENIET MET AZURIET!

Reisbureau voor alle touroperators,
vlieg-, trein-, bootticketten.

*Waar service en dienstbaarheid
geen ijdel woord is!*

REIZEN

Torhoutsesteenweg 449
Hoek Kastanjelaan
8400 Oostende
Tel. 059 51 49 51

Openingsuren

Maandag, dinsdag, woensdag, donderdag en

vrijdag: 9 tot 12 en 14 tot 18 uur.

Zaterdag: 9.30 tot 12 uur.

Grafisch Bedrijf
LAMMAING
Wij geven vorm aan uw identiteit.

Industriezone 2
Zandvoordeschorredijkstraat, 14
8400 Oostende
T.059 70 71 23
F.059 80 45 79
print@lammaing.com
www.lammaing.com